

Izvorni naučni rad
UDK: 821.163.43.09:81'373.7

Emina BERBIĆ KOLAR

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti,
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
eberbic@foozos.hr

Ivona DUJČEK

Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti,
Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
idujcek@foozos.hr

**LINGVOSTILISTIČKA STRUKTURNA ANALIZA FRAZEMA
U ROMANIMA „DVORI OD ORAHA“, „FREELANDER“
I „SELIDBA“ MILJENKA JERGOVIĆA***

Frazeologija je u posljednjemu desetljeću sve češći predmet lingvističkih istraživanja, a razlog je tomu pristupanje ovoj lingvističkoj disciplini na različite načine, s različitim stajališta i uz primjenu suvremenih metodoloških pristupa. Rezultat je toga nevjerojatno brz rast i razvoj frazeologije u okviru lingvistike. Svrha je ovoga rada dati presjek lingvostilističke strukturne analize frazema u romanima „Dvori od oraha“, „Freelander“ i „Selidba“ Miljenka Jergovića. Radom se cjelovito prikazuju i analiziraju frazemi jednoga od ponajboljih suvremenih autora Miljenka Jergovića koji već godinama glasi za jednoga od najčitanijih autora na području Republike Hrvatske, ali jednako tako, popularnoga i čitanoga, i u zemljama zapadnoga Balkana (Bosna i Hercegovina, Srbija, Makedonija, Crna Gora). Metodologija rada usmjerena je na analizu korpusa koji predstavljaju navedena tri romana, temelji se na popisu struktura koje su potvrđene kao frazemi prema Hrvatskom frazeološkom rječniku i Bazi frazema hrvatskoga jezika. Strukturna analiza zabilježenih frazema

---

* „Ovaj znanstveni rad sufinanciran je iz Mehanizma za oporavak i otpornost (RRF; izvor 581-institucionalni istraživački projekt „Suvremeni pristupi zavičajnoj baštini Slavonije i Srijema: povijest, jezik, kultura i odgojno-obrazovni sustav – ZABAS“) u okviru Nacionalnog plana oporavka i otpornosti Republike Hrvatske, financiranog od strane Europske unije – NextGenerationEU. Izneseni stavovi i mišljenja samo su autorova i ne odražavaju nužno službena stajališta Europske unije ili Europske komisije. Ni Europska unija ni Europska komisija ne mogu se smatrati odgovornima za njih.“

obuhvaća podjelu prikupljene frazeološke građe prema opsegu, odnosno podjelu na skupove riječi, frazemske rečenice, poredbene frazeme, frazemske sraslice i polusloženice.

Ključne riječi: *frazemi, frazeologija, Miljenko Jergović, strukturna analiza frazema*

1. Uvod¹

Frazeologija je lingvistička disciplina koja u posljednjem desetljeću doživljava izrazito brz rast i razvoj što za posljedicu ima širenje interesa za frazeologiju izvan znanstvenih i nastavnih krugova. Lingvistima je frazeologija sve češće predmet istraživanja, a razlog tomu krije se u različitim mogućnostima pristupa ovoj lingvističkoj disciplini (Mišetić, 2021: 10). Različita su tumačenja o samostalnosti frazeologije kao jezikoslovne discipline. S jedne strane, frazeologija se definira kao „samostalna jezična disciplina“ (Samardžija, 1995: 84), a s druge se strane ističe da je frazeologija dio leksikologije te da je „nemoguće pisati o frazeologiji, a da se ne govori i o leksiku“ (Kolenić, 2006: 5). Frazeologija se iz leksikologije počela izdvajati sredinom 20. stoljeća objavom pionirskoga rada Viktora Vladimiroviča Vinogradova nakon čega su u slavenskim lingvistikama napisani brojni teorijski radovi i rječnici (Turk, 2002: 130). Početak frazeoloških istraživanja u hrvatskoj lingvistici obilježio je rad iz 1970. godine pod nazivom „O strukturi frazeologizama“, autorice Antice Menac, čime je postavljen preduvjet za osamostaljivanje frazeologije kao jezikoslovne discipline u okviru *Zagrebačke frazeološke škole* čija je osnovna misija promicanje hrvatske frazeologije u Republici Hrvatskoj i u svijetu (Kovačević, 2012). Dva su osnovna značenja termina *frazeologija*: prvo se odnosi na lingvističku disciplinu koja se bavi proučavanjem ustaljenih izraza u okviru jednoga ili više jezika, dok je drugo ukupnost frazema nekoga jezika s različitim klasifikacijama (Menac, Fink Arsovski i Venturin, 2014: 5). Frazeologija se klasificira s obzirom na sastavnice određenoga semantičkoga polja te se izdvajaju zoonimna frazeologija i somatska frazeologija. Nadalje, frazeologija se klasificira kao nacionalna, posuđena, arhaična, dijalektna i regionalna. Na kraju se navodi frazeologija kojom se služe pojedini književnici (npr. frazeologija Miljenka Jergovića) (Berbić-Kolar, 2018: 215–222). Frazemi se, kao što je poznato, sastoje od najmanje dviju sastavnica za koje je karakteristična ustaljenost upotrebe, cjelovitost i relativno čvrsta struktura.

---

¹ Dijelovi ovoga rada nastali su na temelju diplomskoga rada autorice Ivone Dujček pod nazivom *Frazemi u romanima „Dvori od oraha“, „Freelander“ i „Selidba“ Miljenka Jergovića* napisanoga pod mentorstvom prof. dr. sc. Emine Berbić-Kolar i obranjenoga 18. srpnja 2022. pri Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti u Osijeku.

Budući da su slikovitost i ekspresivnost glavna obilježja frazema kao jezične jedinice, frazemi su sveprisutni u govornoj i u pisanoj komunikaciji te u svim funkcionalnim stilovima (Menac, Fink Arsovski i Venturin, 2014: 5).

2. Metodologija

Metodološki pristup analizi frazeološke građe Miljenka Jergovića temelji se na tekstnoj analizi njegovih romana „Dvori od oraha“ (Fraktura, Zaprešić, 2018), „Freelander“ (Naklada Ljevak, Zagreb, 2008) i „Selidba“ (Fraktura, Zaprešić, 2015). U radu su analizirani poredbeni frazemi, frazem-ske sraslice i polusloženice. Korpus istraživanja čine zabilježene strukture koje su potvrđene kao frazemi hrvatskoga jezika prema Hrvatskom frazeološkom rječniku autora Menac, Fink Arsovski i Venturin (2014) i Bazi frazema hrvatskoga jezika (Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2017), dok su značenja izvedena prema Hrvatskom jezičnom portalu (Znanje i Srce, 2006).

3. Struktura frazema

Frazem je osnovna jedinica frazeologije, a sastoji se od „najmanje dviju sastavnica za koje je karakteristična ustaljenost upotrebe, cjelovitost i relativno čvrsta struktura“ (Menac, Fink-Arsovski i Venturin, 2014: 5). Frazeološke sveze rabe se kao cjelovite, gotove jedinice, stoga ne nastaju u govornom procesu, već su govorniku unaprijed poznate (Menac, 2007: 9). Tri su osnovna oblika frazema: *fonetske riječi*, *skupovi riječi* i *rečenice* (Menac, Fink-Arsovski i Venturin, 2003: 6). U frazema koji imaju oblik *fonetske riječi* samo je jedna sastavnica samostalna i naglašena, a druge su nenaglašene i nesamostalne riječi (npr. biti, naći se, provesti (*iza rešetaka*)). Uz frazemsku riječ mogu stajati različite glagolske dopune kao u navedenom primjeru koje nose isto značenje. Neki frazeolozi ne priznaju fonetskim riječima status frazema jer smatraju da se u frazeme mogu ubrajati samo sveze dviju ili više samostalnih riječi (Menac, Fink-Arsovski i Venturin, 2003: 18). Ipak, istaknuto je da se ovakvi frazemi opravdano nalaze u frazeološkome korpusu jer „imaju stalan i jedino moguć leksički sastav, ne stvaraju se u govornom procesu i kao cjelina se uključuju u govorni proces, imaju čvrstu strukturu“ (Fink-Arsovski, 2000: 94). Najzastupljeniji su frazemi koji imaju oblik *skupa riječi* pri čemu su barem dvije sastavnice naglašene i samostalne riječi (Menac, Fink-Arsovski i Venturin, 2003: 6). Sintaktička veza može biti neovisnoga tipa u kojoj se sastavnice povezuju neovisnim veznicima (npr. *sad ili nikad*). S druge strane, češći su frazemi u kojima je sintaktička veza ovisnoga tipa pri čemu se izdvajaju: kongruencija ili sročnost – podudaranje glavne i zavisne sastavnice u rodu, broju i padežu

(npr. *začarani krug*); rekcija ili upravljanje – sintaktička veza u kojoj glavna sastavnica određuje u kojemu će obliku biti zavisna sastavnica, a s obzirom na glavnu sastavnicu rekcija može biti glagolska (npr. *poželjeti dobrodošlicu*), imenička (npr. *junak dana*) i pridjevska (npr. *gladan kruha*) te pridruživanje – tip zavisne veze u kojoj je zavisna riječ nepromjenjiva ili se rabi isključivo u osnovnu obliku (npr. *krivo gledati*) (Menac, 2007: 18). *Frazemske rečenice* u jeziku nisu česte (npr. *vrag ne spava*) i potrebno ih je razlikovati od *skupa riječi* s glagolskom rekcijom koje uz lični oblik glagola postaju rečenicom (npr. *obasipati pažnjom*) (Menac, Fink-Arsovski i Venturin, 2003: 6). *Frazemske rečenice* imaju rečenicu za osnovni strukturni oblik, a izdvajaju se: jednostavne rečenice (npr. *bog bi ga znao*) i složene rečenice koje mogu biti nezavisno složene (npr. *kaži Jakovu, a on će svakomu*) ili zavisno složene (npr. *Što mu je na srcu, to mu je na jeziku*) (Menac, 2007: 18–19). *Poredbeni frazemi* mogu imati oblik načinske ili poredbene zavisne surečenice u kojoj se glavna surečenica sa složenom povezuje veznikom *kao da* (npr. *kao da je iz groba ustao*) (Menac, 2007: 40–41). „*Frazemske sraslice* jednorječne su jezične jedinice u kojima je redosljed sastavnica isti kao u sintagmi ili svezi riječi od kojih su nastale. Tvorbene su sastavnice okamenjene u nekome obliku, a nova jedinica ima jedan naglasak“ (Kovačević i Ramadanović, 2013: 212). U *frazemske sraslice* ubrajamo izraze kao što su: *zaboga, dozlaboga, žalibože*. Novoustanovljena su skupina frazema *frazemske polusložnice* – jednorječnice koje između svojih sastavnica imaju spojnicu. Svaka sastavnica ima svoj naglasak što ih čini frazemima (npr. *rak-rana*) (Kovačević i Ramadanović, 2013: 213).

4. Lingvostilistička strukturna analiza frazema u romanima „Dvori od oraha“, „Freelander“ i „Selidba“ Miljenka Jergovića

U radu se daje popis frazema zabilježenih u trima Jergovićevim romanima, njihovo značenje i brojevi stranica (u zagradama) na kojima se zabilježeni frazemi nalaze.

4.1. Skup riječi

Frazemi oblika *skupa riječi* zabilježeni analizom navedenih Jergovićevih romana u ovom su radu klasificirani prema tipu sintaktičke veze. Dva su zabilježena frazema sa sintaktičkom vezom neovisnoga tipa u romanu „Dvori od oraha“: *ni kriv ni dužan* – nedužan (13) i *ni traga ni glasa* – tko/što je nestao/nestalo, izgubio/izgubilo se (517) te jedan u romanu „Freelander“: *ni rod ni pomozbog* – netko nebitan, nepoznat (28).

Među zabilježenim frazemima najbrojniji su frazemi *skupa riječi* sa sintaktičkom vezom zavisnoga tipa pri čemu se izdvajaju:

- I. *Kongruencija ili sročnost* (podudaranje glavne i zavisne sastavnice u rodu, broju i padežu). U romanu „Dvori od oraha“ zabilježeno je 16 frazema: *gradski galeb* – gradski zavodnik (40), *preko tuđih glava* – zahvaljujući drugim ljudima, njihovu radu i djelovanju (55), *gola istina* – nepobitna/neosporna istina (79), *sudnji dan* – posljednji dan (života na zemlji) (129), *divlji brak* – izvanbračna zajednica (141), *zakovan pogled* uz koga/što – gledati netremice u koga/što (154), *velika zvjerka* – onaj koji je na visoku položaju i od velikog utjecaja (163), *bapske priče* – izmišljotine (188), *bečka škola* – vrlo lijepo i uglađeno ponašanje (221), *iz petnih žila* – svom snagom (232), *slijepi putnik* – putnik bez plaćene karte (331), *noćne dame* – prostitutke (340), *bijeli svijet* – nepoznati, tuđi krajevi (433), *iz čista mira* – odjednom, bez ikakvog razloga (471), *kuferaška djeca* – djeca koja se stalno sele; djeca doseljenika (485) i *ni za živu glavu* – nipošto, ni u kojem slučaju (578). Tri su ovakva frazema zabilježena analizom romana „Freelander“: *biti čiji anđeo čuvar* – brinuti se o komu/čemu; čuvati koga/što; bdjeti nad kim/čim (37), *imati što metuzalemsko* (*imati metuzalemski smijeh*) – imati što jako staro; biti jako star (69) i *bablje ljeto* – produženo razdoblje toplog i suhog vremena koje se javlja nakon kalendarskog početka jeseni (188), dok je u romanu „Selidba“ zabilježeno 10 frazema ovoga oblika: *ničija zemlja* – izraz kojim se označava teritorij ili zemljište koje je državnopravno bez vlasnika ili predmet spora, a nad kojim niti jedna strana u sporu ne može ili ne želi preuzeti nadzor (9), *Carstvo nebesko* – zagrobni život; raj (16), *nenaseljeno groblje* – groblje na kojemu nema sahranjenih osoba (76), *pod stare dane* – u starijoj životnoj dobi (78), *isprazna izjava* – besmislica; laž (86), *knjiški moljac* – onaj koji stalno čita ili uči, koji je stalno među knjigama; onaj koji je odvojen od života i svakodnevice (129), *Sin Božji* – Isus Krist (148), *sin razmetni* – rasipna ili bezobzirno neumjerena osoba (162), *zao čas* – vrlo nezgodno vrijeme (192), *kuferaški životi* – životi ljudi koji se stalno sele (247).
- II. *Rekcija ili upravljanje* (određivanje oblika zavisne riječi prema obliku glavne riječi, a s obzirom na glavnu sastavnicu rekcija može biti glagolska, imenička i pridjevska).
  - a) glagolska rekcija:
Čak 103 frazema ovoga oblika zabilježeno je u romanu „Dvori od oraha“: *pobjeći na drugi kraj svijeta / otići na kraj svijeta* – pobjeći/otići veoma daleko (5, 124), *natovariti na vrat* – opteretiti koga čime (8), *pa-*

sti na pamet/padati na um – prisjetiti se koga/čega; pomisliti na koga/što / prisjećati se koga/čega; pomisliti/pomišljati na koga/što (10, 138), *skinuti s vrata* – rasteretiti se (10), *platiti životom* – biti lišen života (13), *sići s uma* – poludjeti (17), *rasplitati klupko* – saznavati istinu (21), *prelaziti preko mrtvih glava* – ne prezati ni pred čim zarad svojega cilja (23), *raširiti glas* – razglasiti (23), *otići s ovoga svijeta* – umrijeti (37), *isprati u ustima pola grada* – ogovarati velik broj ljudi (40), *voditi računa o komu/čemu* – brinuti o komu/čemu (43), *odmagliti svojim putem* – pobjeći (43), *ubiti koga u pojam* – obeshrabriti koga (55, 188), *doći glave komu/čemu* – prouzročiti čiju smrt (55), *potonuti u šutnju* – zašutjeti (58), *tonuti u mrak* – smračiti se (58), *zatvoriti se u sebe* – postati povučen (65), *posijati neželjeno sjeme* – pokretanje postupaka ili radnji koje će dovesti do negativnih i neplaniranih posljedica (67), *izaći komu/čemu na nos* – dosaditi komu/čemu (78), *promrsiti kroz zube* – reći ljutito (82), *gubiti razum* – ludjeti (82), *tonuti u san* – početi spavati (86), *pasti u očaj* – postati očajan (93), *pogaziti riječ* – ne održati obećanje (95), *probuditi tugu u komu/čemu* – rastužiti koga/što (99), *biti u središtu pažnje* – izazivati opće zanimanje (102), *ostati bez riječi* – šutjeti, nemati pravi odgovor (114), *poći na kvasinu* – ostarjeti; postati zaboravan (116), *bježati glavom bez obzira* – bježati/odlaziti ne osvrćući se (124), *stići prečicom do (koga/čega)* – u kratkom vremenu pridobiti čiju ljubav (127), *upasti komu u riječ* – prekinuti koga u izlaganju (131), *zalijepiti komu šamarčinu* – ošamariti koga (144), *navući koga na lijepe riječi* – prevariti koga/što lijepim riječima (144), *ubiti večer* – upropastiti večer (146), *bacati poglede prema komu/čemu* – gledati u koga/što (148, 149), *priupitati koga za zdravlje* – ispitati koga; nastupiti prema komu kroz napad s ciljem dobivanja određenih odgovora (154), *sastaviti koga/što sa zemljom* – udariti koga/što velikom silinom (154), *prosuti mozak* – ubiti koga (166), *kidati se od smijeha* – jako se smijati (169), *dizati u nebesa* – pretjerano hvaliti koga (181), *(ne) imati pojma* – ne znati (182), *uzeti koga/što u usta* – ogovarati /spominjati koga/čega (184), *ići na živce* – postati dosadan, teško podnošljiv (185), *nabijati na nos* – prigovarati komu što (187), *otkucati koga/što* – izdati, odati, prijaviti koga (189), *privesti pravdi* – uhititi, procesuirati koga (189), *doći koga/što glave* – prouzročiti čiju smrt (190), *natovariti na glavu* – preuzeti što na sebe (191), *mućnuti glavom* – razmisliti (191), *navući komu zlo na vrat* – otežati komu; učiniti komu zlo (196), *otići u nebo* – umrijeti (200), *dati petama vjetra* – pobjeći (201), *kovati zavjeru* – smišljati zavjeru (222), *biti dotjeran do zida* – biti suočen s čime (224), *dozvati pameti* – urazumiti (224), *presuditi samome sebi* – počinuti samouboj-

stvo (231), *doći k sebi* – opametiti se, osvijestiti se (234), *tapkati u mraku* – biti bez dovoljno znanja, lutati, ne nalaziti odgovor ili rješenje (242), *imati čistu savjest* – živjeti u miru sa samim sobom i s drugima (243), *ući na velika vrata* – ući kao pobjednik; biti superioran (247), *preuzeti u svoje ruke* – preuzeti odgovornost za koga/što (278), *staviti glavu u torbu* – izložiti se smrtnoj opasnosti (284), *dići ruke od (koga/čega)* – odustati od koga/čega (284), *ići u glavu* – shvaćati (288), *uje-sti za srce* – povrijediti koga/što (289), *(ne) sklapati oči* – (ne) spavati (292), *ispasti magarac* – ispasti glup; biti nasamaren (294), *izvući živu glavu* – ostati živ (301), *nestati s lica zemlje* – potpuno nestati, propasti, prestati postojati (305), *visjeti o koncu* – biti u velikoj opasnosti, kritičnoj situaciji ili neizvjesnosti (313), *pasti u ruke* – dospjeti pod čiju vlast, kontrolu ili moć (332), *zaliti suzama grob* – plakati nad čijim grobom (334), *tonuti u crne misli* – negativno razmišljati (339), *braniti krvlju* – braniti životom (341), *spavati snom pravednika* – spavati mirnim snom (341), *ispaljivati šale na čiji račun* – izgovarati šalu o komu/čemu (349), *znojiti se ledenim znojem* – biti u velikom strahu i panici (352), *gubiti obraz* – gubiti čast, dostojanstvo (356), *ugristi se za jezik* – prešutjeti (363), *udariti na obraz komu/čemu* – nanijeti sramotu komu/čemu (367), *(ne) stići do (čijih) ušiju* – ne saznati kakvu informaciju (369), *hvatati posljednji vlak* – tražiti posljednju priliku (371), *unositi svjetlo u (čiji) život* – doprinositi čijoj radosti (387), *navući (komu) nesreću na vrat* – prouzrokovati komu nesreću ili problem (396), *naći se u čudu* – biti u neprilici (398), *svijati gnijezdo* – graditi kuću, dom (402), *isplakati Jadransko more* – isplakati mnogo suza (425), *izbaciti (koga/što) iz glave* – prestati razmišljati o komu/čemu (467), *kliznuti u san* – zaspati (473), *dobaciti komu ružnu riječ* – izreći komu što ružno (476), *propasti u zemlju* – jako se postidjeti (477), *razbijati godinama glavu oko (koga/čega)* – razmišljati o čemu godinama (493), *razbistriti se komu/čemu* – ukloniti nejasnoće komu/čemu (493), *ispratiti na onaj svijet* – sahraniti (495), *dići ruku na sebe* – počiniti samoubojstvo ili pokušati si oduzeti život (495, 496), *saginjati glavu pred silom* – pokoravati se autoritetu (538), *ići pod zemlju* – umirati (540), *gledati s visine* – gledati prezrivo (545) i *otegnuti papke* – umrijeti (568). U romanu „Freelander“ zabilježeno je šesnaest frazema ovoga oblika: *objesiti krajeve usana* – oneraspoložiti se, snužđiti se (7), *pasti/padati u san* – usnivati (13), *poći Bogu na istinu* – umrijeti (15), *sklopiti vilicu* – zatvoriti usta (76), *nasmijati se u brk komu/čemu* – izravno se nasmijati komu/čemu (88), *izgubiti dodir sa stvarnošću* – poludjeti (107), *pročitati komu/čemu misao* – znati/ shvatiti o čemu tko/što razmišlja (123), *otplesati zadnji ples* – doći do

kraja (životne uloge ili razdoblja života) (125), *proći komu/čemu kroz glavu* – prisjetiti se koga/čega; pomisliti na koga/što (126), *loviti pogled* – truditi se točno zapaziti gdje tko gleda i kako se kreće (131), *usjeći se u pamet* – zapamtiti koga/što (133), *ostati u uhu* – zapamtiti što (134), *otimati kruh iz ruku* – onemogućavati komu da zarađuje za život (139), *zaviti koga/što u crno* – unesrećiti koga/što (140), *vidjeti golim okom* – vidjeti bez ikakvih pomagala (150) i *utapati tugu* – pokušati zaboraviti ili ublažiti bol, jad ili tugu utječući se nečemu (150).

Trideset osam frazema ovoga tipa nalazi se u romanu „Selidba“: *biti svoj na svome* – živjeti na vlastitom posjedu (11), *doći na zao glas* – postati ozloglašen (11), *preći u tuđe ruke* – netko drugi postat će vlasnikom čega (28), *vrtjeti se komu/čemu po glavi* – razmišljati o komu/čemu (41, 42), *biti rasut poput pahuljica u letu* – neravnomjerno raspoređeno (69), *podijeliti tugu* – suosjećati s kim (77), *ne miriti se s (brakom)* – ne prihvaćati (brak) (78), *nalijegati na muku komu/čemu* – dodatno otežavati komu/čemu (78), *završiti gologuz na cesti* – ostati bez ičega (93), *izbaciti koga/što u svijet* – roditi koga/što (110), *paziti se s kim* – poštivati se međusobno s kim; posjećivati koga; družiti se s kim (115), *ne imati srca (za učiniti što)* – ne željeti učiniti što (127), *biti jedan od njih* – biti sličan njima; biti naklonjen njima (136), *naći se pri ruci komu/čemu* – pomoći komu/čemu (136), *prevaliti krivnju na koga/što* – okriviti koga/što (139), *izbijati komu/čemu u sjećanje* – prisjećati se koga/čega (155), *izokretati činjenicu* – prikazati činjenicu u oprečnom značenju (181), *provlačiti se kroz iglene uši* – provlačiti se jedva, teškom mukom (187), *ubрати knjige* – pronaći i kupiti knjige (187), *biti u strahu* – osjećati nelagodu ili tjeskobu (198), *pasti za domovinu* – poginuti/umrijeti u obrani domovine (200), *prevariti smrt* – izbjeći smrt (212), *doći na žalost* – doći na pokop (215), *potegnuti do (koga/čega)* – otići do koga/čega (240), *biti izvan sebe* – biti u ludilu, bunilu (252), *iskakati iz tračnica* – otimati se kontroli, dovoditi se u opasnost (252), *pasti u borbi* – poginuti u ratu (258), *ostati bez krova nad glavom* – ostati bez doma (268), *ležati komu na savjesti* – snositi moralnu odgovornost za nečiju nesreću (279), *poteći iz iste kuće* – roditi se u istoj obitelji; odrasti u istoj obitelji, u istom domu (283), *biti u trendu* – biti moderan, pratiti zbivanja (292), *imati zlatne ruke* – biti vrlo vješt i učinkovit u poslu koji se obavlja rukama (298), *nemati pojma* – ne znati (299), *ispratiti s ovoga svijeta* – pokopati, sahraniti (310), *biti (čija) desna ruka* – biti čiji oslonac, pomagač (312), *biti na svoju ruku* – biti svojehlav (313) i *biti dijete gladnih godina* – biti dijete u vrijeme siromaštva (335).

b) imenička rekcija:

Dvanaest je frazema ovoga oblika zabilježeno u romanu „Dvori od oraha“: *ispiranje usta (čijim imenom)* – ogovaranje koga (22), *dolina suza* – zemlja kao mjesto okajavanja čovjekova grijeha (170), *u tren oka* – velikom brzinom, istoga trena (35), *grižnja savjesti* – kajanje zbog učinjenoga djela (70), *prst božanske sudbine/prst sudbine* – iznenađen, neočekivan događaj ili niz okolnosti koje djeluju kao viša sila (99, 307), *s koljena na koljeno* – s naraštaja na naraštaj (138), *s vremena na vrijeme* – ponekad (159), *duša od čovjeka* – jako dobra osoba (284), *na rubu suza* – stanje u kojemu je osoba izuzetno emotivna, potresena ili tužna (301), *adut u rukama* – jak argument, dokaz (502) i *smak svijeta* – kraj svijeta; posljednji dan u čovječanstvu (582).

U romanu „Freelander“ nalaze se dva frazema ovoga oblika: *raj na zemlji* – krasno mjesto (53) i *repa bez korijena* – osoba čije porijeklo nije poznato; osoba koja nema stalno mjesto boravka (202), dok je u romanu „Selidba“ zabilježeno dvanaest ovakvih frazema: *točka svijeta* – mjesto na svijetu (42), *na rubu plača* – stanje u kojemu je osoba izuzetno emotivna, potresena ili tužna (68), *u duhu vremena* – u skladu s vremenom; odgovara vremenu (131), *mrva zahvalnosti ili divljenja* – malo zahvalnosti ili divljenja (136), *potucanje po ormarima i ladicama* – stalno prebacivanje u ormare i ladice (139), *(posljednji) krik mode* – najnoviji, najpopularniji i najmoderniji trend (155), *duh vremena* – opće intelektualno i duhovno stanje ili duhovno kretanje i ukus koji karakterizira neko vrijeme i područje (186), *na pragu uspjeha* – nadomak uspjehu (219), *igra vatrom* – svjesno ulaženje u opasnost (224), *u cvijetu mladosti* – u najljepšem periodu mladosti (257), *život pod staklenim zvonom* – život u kojem su roditelji previše zaštitnički nastrojeni prema djeci (258) i *(s druge) strane žice* – osoba na suprotnoj, udaljenoj ili nepoznatoj strani (304).

c) pridjevska rekcija:

Frazeološka analiza romana „Dvori od oraha“ pokazala je sedam frazema ovoga oblika: *upetljan u priču* – biti dio priče (14), *umiven suncem* – osunčan (108), *okupan suncem* – osunčan (108), *pun sebe* – umišljen (153), *žedan krvi* – ubilački raspoložen (198), *zahvalan do groba* – zahvalan do kraja života (346) i *naoružan do zuba* – biti prekomjerno naoružan ili posjedovati veliku količinu oružja (544). Frazemi ovoga tipa ne nalaze se u romanima „Freelander“ i „Selidba“.

- III. Pridruživanje – U romanu „Dvori od oraha“ nalaze se tri frazema ovoga oblika: *slabo kopčati* – ne shvaćati najbolje (82), *gorko zaplakati* – jako zaplakati (99) i *grabiti naprijed* – žuriti, hitati (269). U romanu „Selidba“ zabilježen je jedan ovakav frazem: *bivati dalje od svijeta* – udaljavati se od drugih ljudi (129), dok u romanu „Freelander“ nisu zabilježeni frazemi ovoga tipa.

4.2. Frazemske rečenice

Frazeološkom analizom romana „Dvori od oraha“ zabilježena su dvadeset i tri frazema kojima je strukturni oblik jednostavna rečenica: *vrag se uselio u koga/što* – postati loš, zao (5), *grunu suze na oči komu* – tko počne plakati (21), *nevolja pritisne koga/što* – tko/što ima problem (136), *jeza hvata koga/što* – jako se plašiti (143), *svrake su popile mozak komu* – postati lud ili glup (154), *vrag zna* – poštapalica; nitko ne zna (169), *zaledi se osmijeh komu* – tko se prestane smijati (183), *nebo se sruši na glavu komu/čemu* – doživjeti iznenadnu veliku nesreću (185), *neka ga vrag nosi* – kletva kojom se komu/čemu želi zlo (189), *potekoše rijeke krvi* – došlo je do krvoprolića (199), *okreće se svijet oko koga/čega* – tko/što izaziva opće zanimanje (226), *preplavi sreća koga/što* – tko/što osjeti sreću velikih razmjera (227), *odnio vrag koga/što* – tko/što je nestao/nestalo; tko/što više ne postoji (232), *ima nekog vruga u komu/čemu* – ima nečega u komu/čemu (235), *nad glavom se roje upitnici* – ništa nije jasno (274), *neće usfaliti ni ptičjeg mlijeka* – živjet će u izobilju (285), *svaka ptica svome jatu leti* – svatko pripada u društvo sebi srodnih (357), *ne prodaji obraz za malu paru* – čast i dostojanstvo nemaju cijenu (357), *dobar glas prati koga/što* – tko/što ima dobru reputaciju (377), *suze pođu na oči komu/čemu* – tko/što počne plakati (478), *samo preko mene mrtvog* – to neće dopustiti da se učini ni pod cijenu smrti (540) i *godine stignu koga/što* – tko/što ostari (566, 567). Šest je frazema ovoga tipa u romanu „Freelander“: *spusti se cijela jedna Nijagara* – prolom velike količine vode (14), *neka je glava na ramenima* – neka je tko/što živo/o (22), *jadna je komu/čemu majka* – teško je komu/čemu (31), *uga-silo se oko komu/čemu* – preminuo je tko/uginulo je što (82), *Bog uzme dušu komu/čemu* – premine tko/ugine što (82) i *vrag je odnio šalu* – stanje je veoma ozbiljno (kritično) (94), dok je u romanu „Selidba“ osam ovakvih frazema: *bože zdravlja* – izraz kojim se izražava nada: *Nadam se!* (8), *teku slike* – slike se izmjenjuju (69), *teku riječi* – izgovarati veliki broj riječi (183), *zametnula se klica čega* – što je započelo postojati (184), *vrijeme nije nosilo koga/što* – vrijeme nije utjecalo na koga/što (185), *Bog zna zašto* – poštapalica; tko zna, nitko točno ne zna (236), *puca pogled na koga/što* – imati pogled na koga/što (263) i *strah se uvukao u koga* – tko se počeo bojati (270).

Jedan je frazem kojemu je osnovni strukturni oblik nezavisno složena rečenica zabilježen u romanu „Selidba“, a po značenju ga možemo ubrojiti i u poredbene frazeme: *prije će se Mesija vratiti na zemlju, nego što će...* – izraz kojim se izražava gotovo nemoguć događaj (104), dok u preostala dva romana nisu zabilježeni frazemi ovoga oblika. S druge strane, zabilježena su dva frazema koji su prema obliku zavisno složene rečenice u romanu „Dvori od oraha“: *što izgubiš na mostu, to dobiješ na ćupriji* – poslovice; na jednoj strani izgubiš, a na drugoj dobiješ (158) i *(al bit će ti lakše) kad zelembaći zašuškaju pod nosom* – kad vidiš novac (78) te jedan u romanu „Selidba“: *nije znao tko mu glavu nosi* – nije samostalan; zbunjen u životnim planovima (275).

4.3. Poredbeni frazemi

Poredbeni frazemi, kako je ranije navedeno, nastaju od svih tipova osnovnih frazeoloških veza uz dodatak poredbeno-načinskih veznika *kao, kao da* ili prijedloga *poput*. U analiziranim romanima zabilježeni su sljedeći *poredbeni frazemi*:

I. kao + glagolske sveze:

Frazeološkom analizom romana „Dvori od oraha“ zabilježena su četiri frazema ovoga oblika: *stajati k'o drvena Marija* – stajati ukočeno (46), *šutjeti kao grob* – zauvijek šutjeti, nikad ne progovarati (60), *svi-snuti kao pas* – umrijeti napušten od svih (250), *tući kao vola u kupusu* – nemilice tući (421). U romanu „Freelander“ tri su ovakva frazema: *vući se kao puž* – kretati se jako sporo (43), *šutjeti kao zaliven* – ne progovarati ni riječi (150) i *ugasiti se kao svijeća* – preminuti (181), a u romanu „Selidba“ zabilježena su dva frazema ovoga oblika: *mučiti se k'o Isus Krist* – teško se mučiti; prolaziti teške muke (75) i *hlapiti kao kiseljak* – umirati (220).

II. kao + imeničke sveze:

Dva su frazema ovoga oblika zabilježena u romanu „Dvori od oraha“: *kao prstom u pekmez* – izvrstan pogodak (80) i *kao muha bez glave* – bez cilja (187), dok u romanima „Freelander“ i „Selidba“ ovaj oblik frazema nije zabilježen.

III. oblik načinske ili poredbene zavisne surečenice:

Jedan je frazem ovoga oblika zabilježen u romanu „Dvori od oraha“: *kao da je vrag ušao u koga* – kao da je lud (111). Također, jedan se ovakav frazem nalazi i u romanu „Selidba“: *k'o da je tko/što izvađen/o iz centrifuge* – tko/što je izgužvan/o; tko/što je smežuran/o (109), dok se u romanu „Freelander“ frazemi u ovome obliku ne pojavljuju.

IV. poredbeni pridjevski frazemi:

U romanu „Dvori od oraha“ dva su frazema ovoga oblika: *pijan kao zemlja* – jako pijan (429) i *blijed kao (dječja) smrt* – vrlo blijed (10). Jedan je ovakav frazem zabilježen u romanu „Freelander“ *pun kao šipak* – bogat, imućan (29).

4.4. Frazemske sraslice i polusloženice

Dvije su *frazemske sraslice* zabilježene u romanu „Freelander“: *dabog-da* – poštapalica za izricanje dobre ili loše želje (17) i *ni rod ni pomozbog* – nebitna osoba (28). Sraslice se ne pojavljuju u romanima „Dvori od oraha“ i „Selidba“. S druge strane, jedna je *frazemska polusloženica* zabilježena u romanu „Dvori od oraha“: *(nema) cile-mile* – nema šale (235), dok u preostalim dvama romanima polusloženice nisu zabilježene.

5. Zaključak

U radu je dana lingvostilistička strukturalna analiza frazema u romanima „Dvori od oraha“, „Freelander“ i „Selidba“ Miljenka Jergovića. Bilježenjem i analiziranjem strukturala u trima romanima Miljenka Jergovića koje su potvrđene kao frazemi hrvatskoga jezika prema Hrvatskom frazeološkom rječniku i Bazi frazema hrvatskoga jezika, zaključuje se da su frazemi u navedenim romanima jako česti te da su oni jedno od osnovnih Jergovićevih stilskih obilježja. Istraživanje kulture, povijesti i običaja govornika određenoga jezika preduvjet je za istraživanje frazeološkoga korpusa toga jezika, stoga frazeologija zahtijeva suradnju različitih jezičnih i izvanjezičnih disciplina radi istraživanja značenja i podrijetla frazema (frazeologizama) (Berbić-Kolar, Dujček, 2025: 62 prema Menac, 2007: 5). Upravo se stilsko bogatstvo Jergovićeva oblikovanja rečenične strukture, zasićeno velikim brojem frazema različitih oblika i tipova, pokazalo izuzetno plodnim za istraživanje frazeološke teme. Strukturalna analiza frazema u trima Jergovićevim romanima pokazala je da su najbrojniji frazemi koji prema strukturali pripadaju *skupu riječi* u kojima je sintaktička veza ovisnoga tipa pri čemu su najbrojniji frazemi s glagolskom rekcijom. Slijede ih frazemi s imeničkom rekcijom, a najmanje je frazema s pridjevskom rekcijom. Značajan je i broj frazema koji su prema strukturali *skup riječi* sa sintaktičkom vezom kongruencije ili sročnosti. Također, strukturalnom se analizom frazema u navedenim romanima dolazi do zaključka da su u manjem broju zastupljeni i *poredbeni frazemi* od kojih su najbrojniji frazemi tipa *kao + glagolska sveza*. Prema strukturali, zabilježena su i četiri frazema oblika *skupa riječi* sa sintaktičkom vezom pridruživanja. Zabilježena je i jedna nezavisno složena *frazemska*

rečenica, dok su u analiziranim romanima zabilježene dvije *frazemske sraslice* te jedna *polusložnica*. Analiza frazeološkoga korpusa u trima Jergovićevim romanima pokazala je kompleksnost frazema s obzirom na strukturu te je otvorila put novim istraživanjima koja se mogu odnositi, kako na ostala djela Miljenka Jergovića, tako i na djela drugih suvremenih domaćih autora s ciljem prikazivanja važnosti istraživanja frazeologije u okviru lingvistike s naglaskom na frazeologiju kojom se služe pojedini književnici. Ovaj rad, stoga, može poslužiti kao ishodište budućim frazeološkim istraživanjima.

6. Literatura

- Berbić-Kolar, E. (2018). „O frazeologiji i frazemima općenito“, U: Dubravka Smajić, Irena Krumes, Nina Mance (ur.), *U jezik uronjeni: Zbornik posvećen Ireni Vodopiji*. Osijek: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti, str. 215–222.
- Berbić-Kolar, E., Dujčec, I. (2025). „Somatski frazemi u romanima Dvori od oraha, Freelander i Selidba Miljenka Jergovića“. *Diacovensia*, 33 (1), str. 61–77. <https://doi.org/10.31823/d.33.1.4>
- Fink-Arsovski, Ž. (2000). „Tipovi frazema-fonetskih riječi“, *Zbornik radova s Međunarodnog znanstvenog skupa Riječki filološki dani*. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, str. 94.
- Kolenić, Lj. (2006). *Riječi u svezama: Povijest hrvatske frazeologije*. Osijek: Jezična knjižnica Matice hrvatske, Ogranak Osijek.
- Kovačević, B. (2012). *Hrvatski frazemi od glave do pete*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Kovačević, B., Ramadanović, E. (2013). „Frazemske polusložnice (od rječnika preko tvorbe do pravopisa i obratno, *Rasprave*““. *Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje*, 3, 1, str. 272–273.
- Menac, A. (2007). *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra.
- Menac, A. (2007). *Hrvatska frazeologija*. Zagreb: Knjigra.
- Menac et al. (2003). *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak, d.o.o.
- Menac et al. (2014). *Hrvatski frazeološki rječnik*. Zagreb: Naklada Ljevak, d.o.o.
- Mišetić, Damir (2021). *Frazemi biblijskoga podrijetla u talijanskome i hrvatskome jeziku*, Disertacija. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Samardžija, Marko (1995). *Leksikologija s povješću hrvatskoga jezika: Udžbenik za 4. razred gimnazije*. Zagreb: Školska knjiga.
- Turk, Marija (2002). Unutarjezični i međujezični aspekt poredbene frazeologije, Željka Fink-Arsovski, Poredbena frazeologija: Pogled izvana i iznutra, *Fluminensia: Časopis za filološka istraživanja*, 14, 2, str. 4.

Mrežni izvori

- Baza frazema hrvatskoga jezika, 2017. dostupno na: <http://frazemi.ihjj.hr/> (pristupljeno 20. siječnja 2024).
- FRAKTURA, *Miljenko Jergović*, 2017. dostupno na: <https://fraktura.hr/autori/miljenko-jergovic> (pristupljeno 20. siječnja 2024).
- Hrvatski jezični portal, 2006. dostupno na: <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=o-nama> (pristupljeno 20. siječnja 2024).

**Emina BERBIĆ KOLAR &
Ivona DUJČEK**

LINGUISTIC-STYLISTIC STRUCTURAL ANALYSIS OF IDIOMS IN THE NOVELS „DVORI OD ORAHA“, „FREELANDER“ AND „SELIDBA“ BY MILJENKO JERGOVIĆ

In the last decade, phraseology is an increasingly common subject of research by linguists, and the reason for this is the approach to this language discipline in different ways, from different points of view and with the application of modern methodological approaches. The result is an incredibly rapid growth and development of phraseology within linguistics. On the other hand, interest in phraseology is spreading beyond scientific and teaching circles, and there are more and more frequent reflections on the existing problem of phraseology as a linguistic discipline. In line with this, this paper was created. This paper conducts a linguistic-stylistic structural analysis of idioms found in three novels by Miljenko Jergović, namely „Dvori od oraha“, „Freelander“ and „Selidba“. The methodology of the work is focused on the textual analysis of the list of structures that have been confirmed as idioms of the Croatian language according to the Croatian Phraseological Dictionary and the Croatian Phrase Base. The structural analysis of the recorded idioms includes the division of the collected phraseological material according to scope, that is, the division into phonetic words, sets of words, idiom sentences, comparative idioms, blends and semi-compounds. The paper aims to comprehensively present and analyze the idioms of the contemporary author Miljenko Jergović as one of the most widely read authors in the Republic of Croatia, as well as in other countries of the Western Balkans.

Keywords: *idioms, Miljenko Jergović, phraseology, structural analysis of idioms*